

FORNYELSE AF PLANLÆGGERNE?

Kan det passe at danske planlæggere er selvtilfredse og indadvendte mennesker?

Side 3

BYEN I BØRNEHØJDE

Hvad ved vi om børns ønsker til deres nærmiljø?

Side 4

UNDER DEN HVIDE BRO

„Hvis man virkelig vil lave noget, der ikke er standard, kræver det stor vilje og indsats”, siger landskabsarkitekt Stig. L. Andersson

Side 6

LYS I MØRKET

Planlægning for byen om natten

Side 10

DEBAT

Christiania og fornyelse af planlægningen

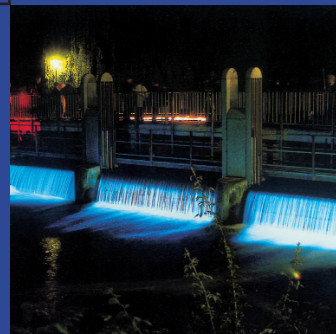
Side 12

PLANDANMARK

Anmeldelser, kort nyt og kalender

Side 14

4

Redaktion

Ole Damsgård (ansv.)
Mads Uldall

Redaktionsadresse

Dansk Byplanlaboratorium
Nørregade 36
1165 København K
Tlf.: 33 13 72 81
Fax: 33 14 34 35
Mail: db@byplanlab.dk

Forlag og ekspedition

Arkitektens Forlag
Tlf.: 32 83 69 00
Fax: 32 83 69 40
Mail: eksp@arkfo.dk

Årsabonnement i 2003

180 kr. incl. moms og forsendelse i Danmark

Annoncer

Morten Herforth,
Jette Haxthausen,
Lone Andersen
(annoncebestilling:
la@arkfo.dk)

Layout

Karin Larsen

Repro + tryk

Arco Grafisk A/S

ISSN

1602-9038

BYPLAN NYT udkommer med seks numre om året

Signerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den ansvarshavende redaktørs regning

Fonden Realdania har ydet økonomisk støtte til artikler i serien Planlægningens dogmer.

BYPLAN NYT nr. 4 / 2003 (1. årgang)

INTERNATIONAL NETWORKING

Udveksling med planlæggere i England

FOTO: KOMMUNALDIREKTØR IB ØSTERGAARD RASMUSSEN, CHRISTIANSFELD KOMMUNE

I samarbejde med Royal Town Planning Institute i England arrangerer Byplanlaboratoriet udveksling mellem danske og engelske planlæggere i 2004 og 2005.

I 2004 tager en gruppe danske planlæggere til England. Gruppen vil blive indkvarteret privat hos engelske kollegaer med mulighed for at „følge med på arbejde“. Turen vil i øvrigt byde på eks-kursioner, foredrag, og virksomhedsbesøg og give indblik i, hvad der foregår på planlægningsområdet her og nu i England.

Særligt vil der blive fokuseret på Nordvest England, Manchester-Liverpool området.

Temaer som revitalisering af byområder, byomdannelse, offentlig-private partnerskaber, innovativ arkitektur og fornyelse af planlægningen er nogle af de temaer, som kunne være interessante at studere nærmere.

Rent praktisk forestiller vi os et low budget koncept. Turen kommer til at vare en uge i enten maj eller september og kan eventuelt afsluttes med et besøg i London.

Betingelsen for at deltage er, at du arbejder som planlægger og at du er indstillet på at tage imod en engelsk kollega i 2005.

Interesseret? Så send en mail til db@byplanlab.dk, hvor du oplyser: navn, arbejdssted, alder og uddannelse.

LEDER

FORNYELSE AF PLANLÆGGERNE?

Dansk Byplanlaboratorium har i det seneste års tid søgt at inspirere til en debat om fornyelse af den danske planlægning. Resultatet har indtil nu ikke været overbevisende. Nogle spredte pip i fagbladene – herunder det, du sidder med i hånden. En håndfuld indlæg på DB's hjemmeside, lidt snak på møder og konferencer og en larmende tavshed fra 99% af de planlæggere, som sidder med erfaringerne, visionerne og de forhåbentlig høje ambitioner på fagets vegne.

Årsagerne kan være mange. Søger man nogle svar i de få debatindlæg, der hidtil er produceret, kunne det se ud som om:

- at planlovgivningen fungerer fint, som den er
- at debattens sigte og de indledende oplæg har været for uklare at forholde sig til.

Selv med disse begrænsninger er det alligevel bemærkelsesværdigt – og trist – at så få af fagets udøvere har følt behov for at ytre sig, og at det tilsyneladende er „de gamle rotter” snarere end „de unge løver”, der sætter dagsordenen. Kan det passe, at danske planlæggere er selvtilfredse og indadvendte mennesker, som passer deres daglige arbejde uden at reflektere over fagets rolle og problemer? Har vi bare ikke tid til at blande os i debatten? Er vi bange for at komme frem med anderledes synspunkter i forhold til de få garvede planlæggere, der – heldigvis – orker at markere sig? Eller er faget simpelthen i opløsning – sivet ud på en række forskellige uddannelser, som får stadig sværere ved at argumentere meningsfuldt med hinanden? Man vægrer sig ved at tro det. For under alle omstændigheder er vi med fuld fart på vej ind i en udvikling, som skriger på aktive planlæggeres kommentarer og modspil. Statens regulerende muligheder er under afvikling. Vi vil i stigende omfang se spredt bebyggelse og anlæg i landzoner og kystnære områder. Regionplanlægningen svækkes og vil i fremtiden måske helt falde bort. Kommunerne presses til det yderste og tvinges til at satse på kortsigtede gevinster frem for langtidssikret kvalitet. Kommunegrænser ændres eller udviskes. De største byer løber med udviklingen, men sander til i ukontrolleret trafik og grim bebyggelse. Nye triste og kvalitetsløse boligområder skyder op i byernes periferi og fornyelsen af de nedslidte områder går i stå eller overlades mere eller mindre til private interesser. Skrækvision? – tjæe, men det burde dog få mange gode planlæggere lidt mere frem i skoene. Unge løver såvel som gamle rotter. Men vi har jo prøvet det hele før med ikke alt for overbevisende resultater – vi gamle. Så måske er det de unge, vi skal satse på.

Så spring nu ud af skabene og syng med. Vi savner jeres rene, klare stemmer!

Gode institutioner og skoler er afgørende for børns trivsel og velfærd. Det ved enhver. Men hvad med kvaliteten af de omgivelser, som børn færdes i mellem hjem, skole og fritidsordning? Hvad ved vi om børns ønsker til deres nærmiljø? Ballerup Kommune har sat fokus på børns sociale og fysiske rammer i en børnepolitik, der er forankret på tværs af sektorer og fagudvalg.

BYEN I BØRNEHØJDE

I dag er de fleste børn i institution det meste af dagen fra de er 1 år. Det kan være i en vuggestue, børnehave, skole eller fritidsordning. Institutionaliseringsen er blevet et grundlæggende træk ved den moderne barndom, som påvirker børns mobilitet og bevægelsesmønstre. Børn færdes i, hvad man kan kalde for en „institutionel trekant” mellem hjem, skole og fritidsordning. De større børn går eller cykler alene eller sammen med kammerater, mens de mindste bliver fulgt til og fra skole af deres forældre eller ældre søskende. Omgivelserne i den institutionelle trekant udgør en væsentlig del af børns udemiljø.

BØRN SOM PENDLERE

Sikkerhed er et dominerende tema, når talen falder på børns pendling mellem hjem, skole og fritidsinstitution. „Vi har gjort så meget ud af at sikre børn i trafikken, at mange børn lever en beskyttet tilværelse,” siger Klaus Ole Møgelvang, teknisk direktør i Ballerup Kommune. Han mener, at en uheldig konsekvens af trafiksikringen er, at børn fratages muligheden for at lære at færdes i en by med trafik.

Men hvordan skaber man sikre omgivelser, der både ansvarliggør og udfordrer de yngste borgere? „Udfordrende skoleveje er ikke et plantema, vi har haft oppe i den sammenfattende planlægning,” fortæller Claus Pichard, byplanarkitekt i Ballerup Kommune, „men vi har som nogen af de første formuleret en børnepolitik, der bl.a. har børns fysiske rammer som et indsatsområde. Det skulle meget gerne sætte et fingeraftryk på alle forvaltningsområder, sådan at det bliver tænkt naturligt ind i planlægningen ligesom Agenda 21.”

SAMARBEJDE PÅ TVÆRS

For at få et bredt ejerskab til børnepolitikken har man fra politisk side forankret den i fire fagudvalg. „Det skyldes en generel fornemmelse af, at nu havde vi så mange sektorpolitikker, at det kunne være fint med en sammenfattende børnepolitik,” fortæller skolekonsulent Lisbet Haubro. Hun er en af hovedaktørerne i den tværfaglige arbejdsgruppe bag børnepolitikken i Ballerup, der har vakt opmærksomhed på grund af dens helhedssyn på børns liv og opvækstvilkår. Det tværfaglige samarbejde blev i efteråret 2002 fulgt op af en tværfaglig børnepolitisk efteruddannelse. Efteruddannelsen har til formål at udvikle et fælles sprog og en fælles referenceramme for ansatte i kommunen, som arbejder med børn fra forskellige områder.

KVALITET

Når man ser på omgivelserne mellem boligkvarterer og institutioner, er det ofte slående, hvor kedelige og uinspirerende de må

virke på børn. Men hvordan planlægger man i børnehøjde, så brugerne – børnene – får nogle udemiljøer, der inviterer til nysgerrighed og fantasi? „Når det drejer sig om kvalitet i omgivelserne, er der ikke forskel på børn og voksne,” pointerer Claus Pichard. „Det er noget med skala, genkendelighed og variation. Det skal være omgivelser, der er behagelige, trygge og spændende at færdes i.” Dette støttes af Annegitte Hjort, arkitekt i Ballerup Kommune, der mener, at også æstetikken i børns omgivelser er væsentlig.

„Vi skal ikke altid spise børn af med en billigere udgave end det, man ville have budt voksne,” siger hun. „Det tror jeg, at der er en tendens til.”

KROPSLIG VIDEN

Men hvad er så kvalitet i børnehøjde? Det kan være svært at spørge børn om direkte, da de ikke bruger abstrakte begreber som „kvalitet.” De taler i stedet om konkrete

ting som personer, steder og hændelser. Børn lagrer samtidigt en stor del af deres viden latent i kroppen. Hvis man vil aktivere denne viden, er man nødt til at følge dem på deres daglige ruter mellem hjem, skole og institution for at se, hvordan de bruger omgivelserne.

Aktuel forskning viser, at børn har en mening om deres udearealer, institutioner og infrastruktur, som kan bruges i den fysiske planlægning. Børn er bevidste om valg af materialer og kommenterer detaljer, som de færreste voksne lægger mærke til. De oplever især omgivelserne som spændende og betydningsfulde, hvis der er dyr eller udfoldelsesmuligheder for kæledyr. Det at kunne fodre ænder, gå en tur med hunden eller cykle hen til hestene på rideskolen tilfører identitet og kvalitet til et område i børns øjne. Ofte er det for at se og lufte dyr, at børn bevæger sig rundt i deres nærmiljø.

Jette Esbjørn Hess,
antropolog, Dansk Byplanlaboratorium

PROJEKT OM BØRNS HVERDAGSLIV

Projekt „Kvarteret som ramme om børns hverdagsliv” har til formål at undersøge, hvordan byens fysiske og sociale strukturer påvirker børns vilkår og velfærd. Det specielle ved projektet er, at børn i alderen 5-11 år bruges som informanter, dvs. følges og interviewes i deres hverdag.

I projektet deltager by- og børneforskere fra Skov & Landskab (FSL), Arkitektskolen i Aarhus, Institut for Uddannelsesforskning v/ RUC og Dansk Byplanlaboratorium.

METODER

Tegninger som udgangspunkt for samtale.
Fortællinger fra børns hverdag.
Gående interviews i kvarteret.

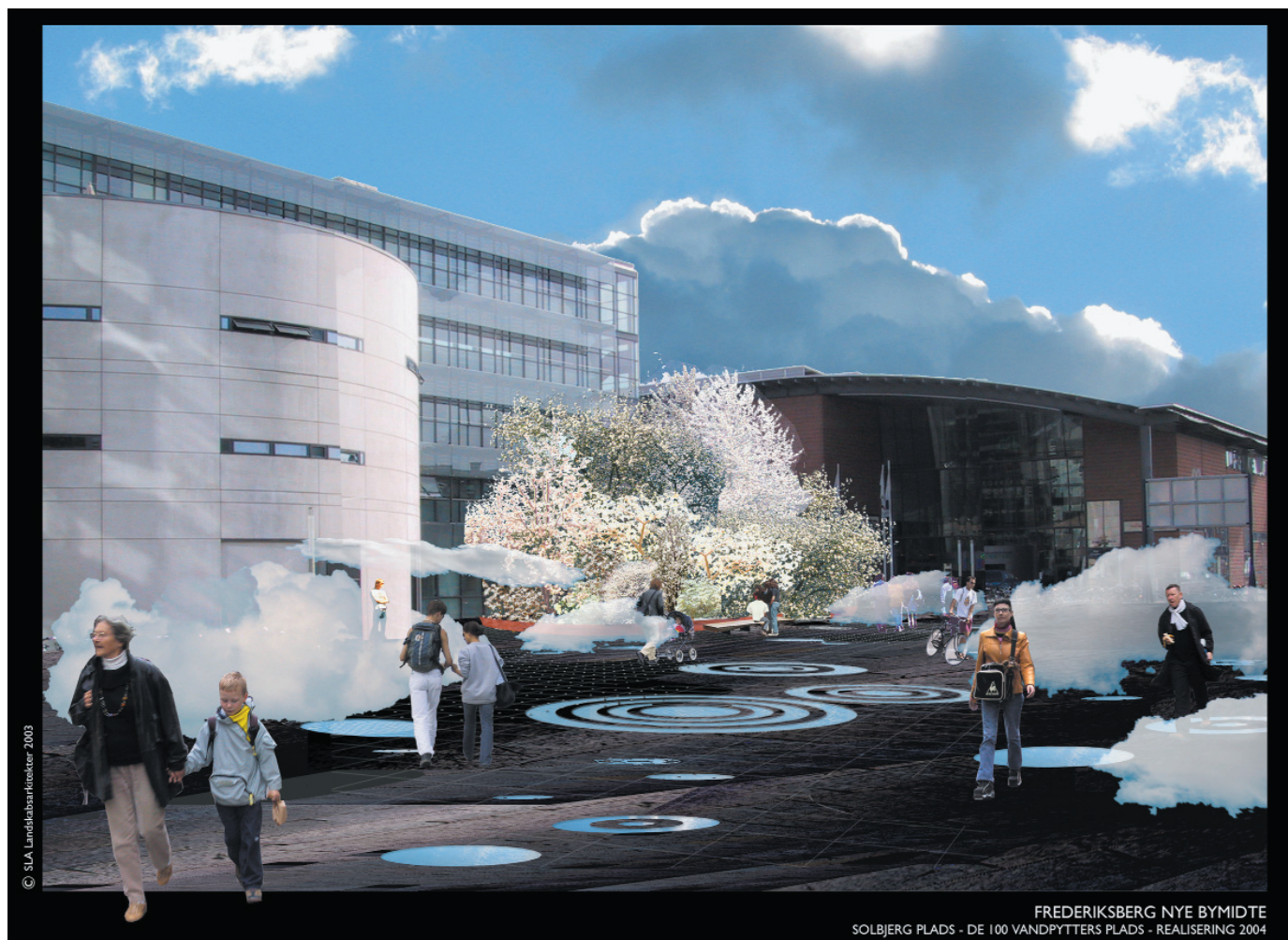
Fotografier af børns udpegede steder.
Observation af børns brug af omgivelserne.

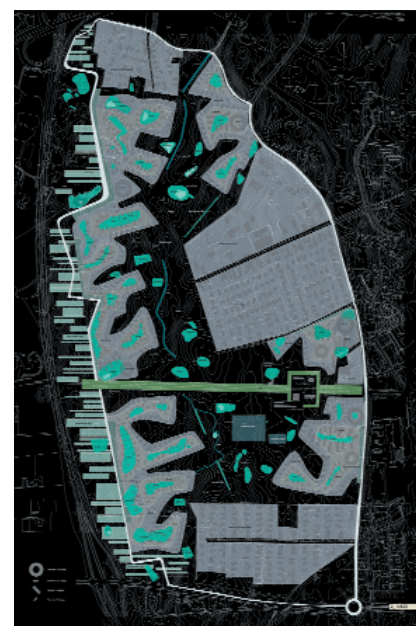
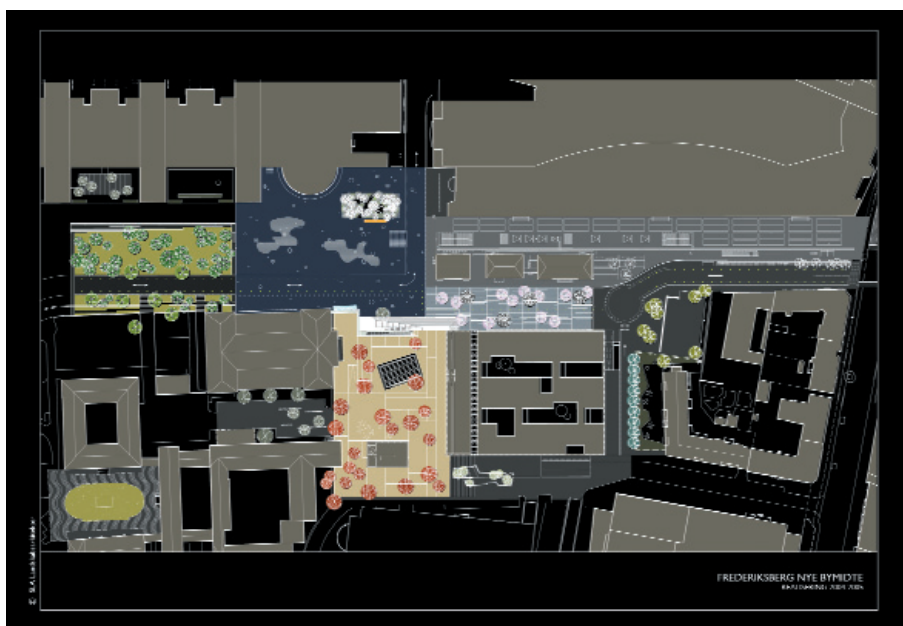
KONKLUSIONER

Børn færdes i en institutionel trekant mellem hjem, skole og fritidsordning.
Børn lagrer viden om omgivelserne i kroppen.
Dyr tilfører identitet og kvalitet til et kvarter i børns øjne.
Børns „bedste sted” er ofte oppe (træ, bakke, trappe)
Børn har som brugere en mening om institutioner, udearealer og infrastruktur.
Børneinddragelse i planlægningen udfordrer planlæggere på deres forståelse af gode børneomgivelser.

UNDER DEN HVIDE BRO

– ER DEN HISTORISKE BY ET IDEAL FOR BYUDVIKLINGEN?

Ordet byplanlægning lugter ofte fælt af tresserne og halvfjerdsernes betonklodser og senere af endeløse restaureringsprojekter, hvor det gamle bliver stående også som ideal for det nye, der skal laves. Hvordan kan det være, at det er så svært at få skovlen under folks forestillinger om, at man kun kan bo godt, hvis man bor „gam-melt”? Vi har spurgt landskabsarkitekt Stig L. Andersson, der netop har vundet en konkurrence sammen med Dorte Mandrup Arkitekter om en ny bebyggelse ved Hillerød. Og arkitekten Bjarke Ingels fra Tegnestuen PLOT, der for nylig vakte opsigt ved at foreslå et taglandskab ovenpå Magasin i København.

DEN SANSELIGE BY.

Samtale med landskabsarkitekt Stig L. Andersson.

Det har ikke regnet i disse dage, og alligevel er landskabsarkitekt Stig L. Andersson optaget af vandpytter. Nioghalvfems cirkelrunde pytter i alt, maksimalt 2 centimeter dybe, men så har han også selv skabt og placeret dem på Frederiksberg, hvor han og hans tegnestue er i gang med at lave den nye bymidte på Solbjerg Plads mellem biblioteket, den nye metrostation og den ny Handelshøjskoles indgang.

Det er et dødt område i byen, der skal aktiveres, og der er næppe nogen tvivl om, at de omkringliggende børnehaver og vuggestuer vil trække i deres våde kampuniform og få stort udbytte af dette landskabsarkitektoniske indgreb i byen.

Stig L. Andersson er selv vokset op i København, en by „med det hele” – parker,

historisk bymidte, liv og handel i gaderne. Det er hans baggrund, når han skal tænke fremtidens by og byplanlægning.

„I den vestlige verden er vi alle sammen opvokset i en civiliseret kultur. Det kan have mere eller mindre bymæssig karakter – hvis man bor i København, er det en høj grad af bymæssig karakter. Hvis man bor i forstæderne, er det blandet sammen med et landskabsudtryk. Længere ude er det overvejende landskab, men det er hele tiden udtryk for en civiliseret behandling af omgivelserne, det ser bare lidt forskelligt ud. Herinde stabler man tingene, ude på landet gør man noget andet.”

Hvis nu man beder folk lukke øjnene og sige – åh, sådan en by vil jeg gerne bo i – hvordan ser den så ud?

„Så tænker de vel straks på Venedig, for hvor er det vidunderligt, her er ingen biler, men masser af vand og luft. Man tænker

ikke på det forurenede Venedig, men på drømmen om en by, der flyder på vandet, og hvor lyset varierer hele døgnet igennem.”

„Men grunden til at Venedig virker på den måde er, at den har en historie. Selv om vi hver især har en forskellig erindring, taler byen til nogle basale følelser i os. Det handler om proportioner, lys, vand og luft, og husenes forskellige stofflighed. Det taler direkte til vores sanser, og det er det helt centrale, når man laver byer – at man oplever, før man tænker.”

Men hvordan får man liv i et område, hvor man ikke har den „klassiske bykerne”?

„Vi har lavet en havneplads i Frederiks-sund, hvor vi har ryddet op i rummet for at kunne spænde et så stort, åbent rum ud som overhovedet muligt, som ligger og venter på, at noget kan ske. Sådan har det altid været i en havn – når skibene kommer ind

med varer, ændrer hele livet og aktiviteten sig, folk kommer og går, der er biler, snak. Så sejler skibene igen, og tilbage ligger et rum, som skal kunne tilbyde noget, når der ikke er alt det andet i gang, men kun kommer en enkelt person gående.”

Stadigvæk tænker man – by, butikker, liv.

Hvordan får man noget til at leve, som ikke er „gået til”, som en gammel by er det?

„Vi har vundet en konkurrence for nylig med Dorthe Mandrup Arkitekter på bygningssiden oppe i Ullerød, hvor vi skulle lave en ny by. Der skal ligge 1.500 huse, og spørgsmålet var – hvordan skaber man rammerne for det attraktive liv, vi alle sammen drømmer om at have. Der er to ting, det moderne menneske sætter højt i dag: de vil have naturoplevelser, og alle byens bekvemmeligheder, og begge dele skal være lige uden for døren. Det har vi så gjort.”

„Vi har lavet en plan, hvor man kan køre lige op til sit eget hus, uanset om det er et parcelhus eller en etageejendom, man bor i, og man er på et vejnet, som kobler sig til hele byen og dermed har man hurtigt adgang til alle byens bekvemmeligheder. Samtidig har man naturen lige ude på den anden side af døren. Vi har taget udgangspunkt i det landskab, der er der, og husene bliver indbyrdes forskellige – nogle står på pinde ude i vandet, andre ligger på kanten af et terrænskit, andre igen i skov, og der er taget stilling til alt det folk gerne vil have i form af dobbelthøje rum eller to etager eller direkte adgang fra begge sider.”

Er det svært at gøre noget utraditionelt, når man skal planlægge nyt?

„Mange af de mere kedsommelige restaureringsprocesser med reference til den historiske bykerne hænger i høj grad sammen med den administrative praksis. Hvis man virkelig vil lave noget, der ikke er standard, kræver det stor vilje og indsats.

Der er nogle standardprocedurer, man skal igennem, og jo mere man har standardiseret, det man skal gøre, desto nemmere kommer det igennem et system. Der skal altså en særlig indsats til i den måde, vores forvaltningsstruktur er bygget op på for at gøre noget andet end den standardisering, der lægges op til.”

Sporene fra de eksisterende forstæder skræmmer?

„Mange af problemerne i forstaden – Ishøj eksempelvis – knytter sig ikke til det byggede udtryk – der er mange gode lejligheder i meget af det tresserbyggeri, der er lavet – men de fysiske, rumlige forhold er ofte dårlige, så man får nogle kedelige standardiserede rum mellem bygningerne, der ikke efterlader dem, der bor der meget initiativ. Hvis man tager afsæt i de eksisterende forhold og ikke begynder med at forestille sig en slags „tabula rasa” dvs. et tomt rum, kan man bygge godt nyt uden at gribe til historiske klichéer.”

DER ER IKKE BRUG FOR PLANLÆGNING AF MERE FORSTAD!

Samtale med arkitekt Bjarke Ingels fra tegnestuen PLOT.

Det summer af aktivitet på tegnestuen PLOT på Vesterbro i København. Sådan må det være, når man på kort tid er vokset fra en fem mand stor arbejdsplads til at huse femogtyve. Bjarke Ingels er just landed fra Bolivia, og kan på stikordene „forstad” og „historisk bykerne” straks komme med et, ifølge ham selv, mavesurt opstød:

„Tag nu Holmen i København. Der har du et eksempel på, hvad der sker, når den såkaldte grå-guld-generation, der bor ude i forstæderne og gerne vil ind til byen, fordi man godt vil gå i det Kongelige Teater og i operaen, kommer.

Jeg ved ikke, om det er indflytternes eller investorernes skyld, men man har jo nærmest flyttet Birkerød, forstæderne, ind på Holmen

– især et sted hvor der ligger rækkehus med forhaver med hæk rundt om og så en forkølet tre-etagers provinsby på den anden side af kanalen – og dermed fuldstændig slettet de kvaliteter, der er i forvejen. Dermed har man forfejlet ethvert skridt i retning af at skabe en Metropolitankultur eller opfinde en ny typologi i dette nye byområde. I stedet laver man en forstadsbiopsi midt inde i hovedstaden!”

Nu er Bjarke Ingels slet ikke mavesur, højest hyperaktiv, og der er en meget matter-of-fact tilgang i hans og partneren Julien De Smedts tegnestues forskelligartede forslag, hvor et af omdrejningspunkterne er, at det er pengene, der driver byudviklingen, og derfor må man også tage udgangspunkt i det, og så få utopierne ind ad bagdøren.

„Jeg er selv vokset op i Skodsborg i et hus med have, og det var bestemt ikke dår-

ligt, men jeg har altid ment, at det var synd, hvis du var vokset op i forstaden, så bor du der, hvor tingene ikke sker. Hvis du vokser op i en provinsby eller i hovedstaden, så har du alt samlet – den vigtige blanding af forretningsliv, kulturliv, fritidsliv, beboelse og erhverv. Sådan er det i Roskilde bymidte, Københavns centrum og selv i en lille bitte by ude på bøveren. I forstæderne, i den funktionsopdelte by med sovekvarterer, sker der ikke noget, fordi alle kører væk om dagen på arbejde/skole... der er noget suspent ved forstæderne og ideen om den funktionsopdelte by."

I har lavet et projekt i Tilst ved Århus.

„Det, vi hævder er, at der ikke er brug for at planlægge nye byer i så høj grad, som der er brug for at korrigere og forbedre de byer, der allerede eksisterer. Hvis du tager et område som Skjoldhøjparken, som er Danmarks største parcelhuskvarter, så er sagen den, at parcelhusgenerationens børn ikke vil bo i de huse. De vil ikke have de ens, fastlåste en-familieshuse med have og hæk, mens deres forældre efterhånden gerne vil ind til byen og opleve byens tilbud. I stedet for så bare at starte på en frisk på bar mark med at planlægge noget, man tror, folk vil have, kunne man jo sige, at efterhånden som huspriserne falder i Skjoldhøjparken, fordi man ikke får solgt dem som de er, så køber man nogle af de ledige huse op til kollektive aktiviteter. For eksempel fælleshus, swimmingpool, gæstehus, væksthuse og lignende. Man kan også sammenbygge nogle af parcellerne og lave grønne fællesområder, og man kan samle nogle af husene med glaspartier og dermed skabe mulighed for alternative boformer til den traditionelle far, mor og to

børn. Efterhånden som man omskaber området vil det igen blive attraktivt på markedet og huspriserne stige, så markedet får sit, samtidig med, at man har skånet miljøet ved ikke hæmningsløst at brede urbaniseringen over det sparsomme land.

I gør også op med forestillingen om „den onde forstad med storcenter” versus den „gode historiske bykerne med markedsplads”?

„Vi drog jo til Tilst med alle fordommene i behold, men indså hurtigt, at storcentret Bilka var reference for hele oplandet. Det var dét, man kendte Tilst på, og det var i øvrigt også dér, der var liv.

Så vi tegnede et projekt, hvor vi flyttede boliger ind i Bilka, på toppen, og dermed gav mu-

lighed for at livet kunne fortsætte efter lukketid, samtidig med at Bilka kunne få et bedre ry ved, at man optimerede forholdene og altså gjorde dem attraktive ud fra stedets forudsætninger."

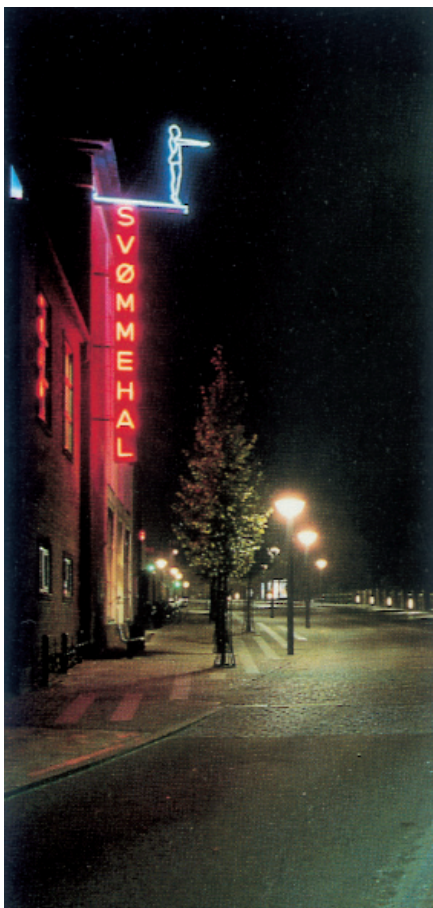
Er det et realistisk projekt?

„Lokalplanlægningen og den kommunale forvaltning har jo en slags bykode bestående af paragraffer, designparametre, etagehøjdebestemmelser, friarealsprocenter og så videre. Vi vil gerne have mere fleksibilitet i lokalplanerne, så vi kan levere forslag, der både garanterer specifikke kvaliteter og samtidig levner plads til ikke-definerede kvaliteter uden at diktere specifikke løsninger."

PLOTs synspunkter om planlægning vil blive fulgt op i et kommende nummer af BYPLANNYT

Synne Rifbjerg

LYS I MØRKET

Odense viser vej med en belysningsplan

Odense Kommune har lavet en belysningsplan for bymidten. Belysningsplanen er resultatet af et udviklingsprojekt og er en oversættelse af Kvarterplanen for Odense bymidte til „Natkvarterplan“.

Rådmand Søren Møller har fulgt arbejdet. Arkitekt Marianne Tonim Nielsen er én af de tre fra kommunen, som via arbejdet med planen er blevet lokal belysningsekspert. Arkitekt Bjarne Schläger fra De Pesch Arkitektur har været konsulent på arbejdet.

Søren Møller fortæller, at man tog hul på arbejdet med nyt lys i forbindelse med Odenses kulturnat i 2001. I samarbejde med Lysteknisk Selskab lavede man forsøg med belysning rundt om i bymidten. Det virkede inspirerende på mange, og der kom mange positive tilkendegivelser bl.a. i form af læserbreve. Efterfølgende eksperimenterede man så med belysningen på de nyomlagte pladser, Rådhuspladsen og Domkirkepladsen. På de smukke nyistandsatte pladser var der en ustyrlig grim belysning. Den pillede man ned og lavede forsøg med 3

Filip Starck lamper. Efter disse forsøg opstod tanken om at lave en samlet belysningsplan for hele Odense Bymidte og da det så lykkedes at få penge fra Bypuljen var vejen banet.

Der står i belysningsplanen, at initiativet er et led i at markedsføre byen i konkurrence med andre byer. Hvordan skal det forstås?

Belysningen skal understrege det særlige ved byen og skabe nye sammenhænge, så folk opdager byen på en ny måde. Lyset har også en vigtig opgave i forhold til at skabe tryghed og sikkerhed og kan via det også blive en form for konkurrenceparameter.

Belysning er jo et meget forsømt område, som de færreste har viden om. På et kursus i Byplanlaboratoriet om Byens Rum holdt Bjarne Schläger for en del år siden et oplæg om belysning. Det var en øjenåbner for mig og for deltagerne på kurset. Via foredrag, flotte lysbilleder og en tur rundt i København i aftenbelysning fik vi en forståelse for, hvor stor betydning lys har. Jeg har spurgt Bjarne Schläger om hans rolle i arbejdet med belysningsplanen for Odense.

Min rolle har været dialogpartner og forslagsstiller. Odense Kommune havde selv påbegyndt en række værdifulde lysregistreringer af midtbyens rum, arkitektur m.v. Et af de store „slag” var, at få lysplanen til at bygge videre på det eksisterende plangrundlag. Man kan meget forenklet sige at de byarkitektoniske principper fra „Kvarterplanen for Odense Bymidte” skulle „oversættes” til en række lysprincipper og krav i en „Natkvarterplan”. Det har været min rolle at følge projektet i alle led, men det er kommunens udviklingsarbejde. Det er det forbilledlige, at det er foregået i kommunalt regi. Man er opmærksom på, at her er et område, som behøver udvikling og så indarbejder man en planlægningsmetodik. Det er et stort skridt på vejen til en bedre lyskultur.

Hvordan er forholdet mellem det lystekniske og lyset i en byplanfaglig sammenhæng?

Arkitekter og byplanlæggere er ved at erobre et område, som har været styret af vejbelysningsregler og ingeniører. Belysning er i høj grad et byplanfagligt og byarkitektonisk relevant arbejdsområde.

Vi er vant til at planlægge for byen om dagen, men der er nogle andre kriterier for byen om natten. Det er 50% af året, vi ikke tidligere har planlagt for.

Men der er vel også en masse valg, der skal træffes? Der står i planen at ringgaden, Cityringen, ikke visuelt opleves som en ring. Her skal belysningen understrege de enkelte strækningers særlige karakter og ikke bruges til at understrege vejen som en ring. Det kunne man vel godt have gjort?

Der har i netop den dialog været skitseret forskellige muligheder, og jeg er måske ikke enig i det valg, der er truffet. Det er et godt eksempel på nogle af de byarkitektoniske overvejelser, der skal gøres.

Marianne Tonim Nielsen, arkitekt i Odense, siger om starten på arbejdet, at man i en række år har været opmærksomme på at belysningen i bymidten trængte til at blive ændret.

Belysningen er lavet til bilerne. Nu bruger vi bymidten på en ny

måde. Når kvarterplanen har gjort byen mere fodgængervenlig, så må belysningen følge med.

Med det arbejde vi har været igennem, er vi blevet meget bevidste om lyskvalitet. De anlæg, der er lavet i byen i de senere år er lavet ud fra de principper, der ligger i planen. Men der var også et stort behov for at få principperne formuleret og skrevet ned, så alle der arbejder med belysning, f.eks. driftafdelingen og elselskabet, ved hvad de skal tage hensyn til.

Kort kan man sige, at lyset er en del af byens arkitektur om natten. Mange af de pejlemærker og kendetegn, som vi kender om dagen, forsvinder om natten, hvor andre tager over, f.eks. store reklamer, selv om de kan være helt ligegyldige i en bymæssig sammenhæng, slutter Marianne Tonim Nielsen.

Vibeke Meyling,
arkitekt

DEBAT

FORNYELSE AF PLANLÆGNINGEN

Det er interessant at læse både John Pløgers indlæg og Peter Hartoft-Nielsens svar i de seneste numre af BYPLANNYT. Begge har deres normative bud på, hvordan den gode by ser ud: „den mobile by” og „den bæredygtige by”. De er uenige om, hvem der skal bestemme, hvordan „den gode by” skal se ud, og især om hvilke styringsmidler der skal udvikles til at realisere „den gode by”. Mere generelt handler diskussionen om demokrati, legitimitet og styring i byen.

Diskussionen kort: Den ene siger: Man skal planlægge kontekstuel gennem forhandling og dialog med de berørte parter i byen. Den anden siger: Så vinder de ressourcerstærke, og vi mangler overordnet styring. Vi må fastholde en hierarkisk overordnet instans, der kan definere den gode by (f.eks. den bæredygtige by) og sætte det igennem via love, regler og kontrol. Til det vil den første nok svare: Det giver centralistiske, elitære plansystemer, der skaber ufleksible planer og løsninger.

Så er fronterne trukket skarpt op, men spørgsmålet er, om der ikke findes en

mellemvej? Kan man ikke både tage udgangspunkt i en demokratisk bottom-up proces i planlægningen, så de mange byværdier og byaktører kommer i spil og samtidig skabe fælles retning og helhed i byens styring? Jo, måske, men det kræver en ny måde at tænke styring på.

Meta-styring er en betegnelse på en ny form for styring, som handler om både at processtyre og at skabe fælles retning og helhed i bystemingen. Men uden at „trække tilbage” til det klassiske hierarki. I stedet er der tale om indirekte styringsformer, hvor det er vigtigere at påvirke, hvordan man kommer frem til resultater, end hvad resultatet skal blive. Det kan ske på flere måder, men især fire er relevante i planlægningen:

1 Netværksdeltagelse: Man deltager i de mange nye samarbejdsrelationer i planlægningen, som f.eks. styregrupper, partnerskaber, projektgrupper osv. og påvirker på den måde direkte, hvad der sker. Det er vigtigt, at også politikerne indgår direkte.

2 Strategisk netværksopbygning: Man opbygger og understøtter bestemte samarbejdsrelationer i planlægningen for at udlig-

ne magtforhold og ressourceforskelle mellem grupper og deltagere f.eks.: hvem skal inddrages, hvilke netværk skal der etableres, og hvordan kan vi hjælpe dem, der har svært ved at deltage.

3 Institutionel rammestyring: Man opbygger institutionelle strukturer og rammer for samarbejdsrelationer, og styrer netværkene eksternt, typisk gennem målstyring og principper for processen, men også ved at etablere organisatoriske hjælpefunktioner. Man balancerer magten ved at skabe konkurrerende (elite)netværk, og man opretter nye demokratiske organer.

4 Konstruktion af mening og skæbnefællesskaber: Man styrer gennem påvirkning af holdninger og meninger, så der opbygges fælles mening om den gode by. Her kommer styring af „indholdet” ind. Ikke gennem et diktat, regler og love, men gennem historiefortælling, dialog, overbevisning og forhandling. Der nedbrydes fjendebilleder og opbygges fælles forståelse fra et „mig” i samarbejdet, over et „os” i dette samarbejde, til et „vi alle” i lokalområdet, kommunen og hele landet. Det er her, at de to ovennævnte debattører, som ligeværdige deltagere i dialogen, skal prøve at overbevi-

FOTO: SCANPIX NORDFOTO

se os andre om, at deres historie om den gode by er bedre end andres.

Hvis man giver plads til disse nye meta-styreformer i planlægningen, bevarer man en relativ selvstyring i de mange nye samarbejdsformer i byen, hvor byens aktører sammen kan finde løsninger, der „passer til konteksten”. Men man opsætter samtidig principper og rammer for samarbejdet, som skal overholdes, hvis deltagerne ønsker at få indflydelse i byens politik.

I praksis er det ofte en administrator og projektleder, der bliver processtyrer, og opstiller regler og principper for forskellige former for samarbejde i byen. Mens politikerne tager sig af målene for „indholdet”. Det er dog vigtigt også at inddrage politikerne i meta-styringsopgaven med at fastlægge mål og principper for processer og samarbejde. Ellers kan den meta-styring ende som et administrativt fremfor et demokratisk anliggende. Og det er betænkeligt i en situation, hvor meta-styring måske fremover blive den vigtigste måde at styre på i bypolitikken.

Karina Sehested,
forsker på By og Byg.

NORMALISERING AF CHRISTIANIA

Atter går Christiania-spøgelset gennem det ganske danske land. Anledningen er denne gang regeringens redegørelse om den fremtidige „normalisering og udvikling” af Christiania (CA) „til gavn for alle borgere i København”. Med sikker sans for debat-klimaets barometer er redegørelsen bl.a. drejet omkring det ulovlige hashsalg. Der er dog andre og, for mig at se, vigtigere ting på spil i redegørelsens udkast til en „ny politik” for CA.

Det hedder i redegørelsen, at der „skal være plads til forskellighed og mangfoldighed i det danske samfund”. Det er ikke desto mindre netop denne rummelighed, som redegørelsen, hvis kodeord er „normalisering”, sigter mod at indskrænke. Tidens angst for det fremmedartede bliver på denne måde sat til skue. Netop dette er i øvrigt én af CAs essentielle funktioner i forhold til „samfundet”: At agere det spejl på væggen, der fortæller, hvem og hvad samtidens dominerende meninger og institutioner egentlig er. Det sker i det øjeblik, de sætter ind over for CAs ustyrlige forskellighed. I redegørelsen afslører den fysis-

ke planlægning sig således som et vigtigt redskab i den foreslåede „normalisering” – på linje med øget politiovervågning og markedsmekanismerne generelt.

Med fare for at påkalde sig (for)dømmende blikke fra hr. Hartoft-Nielsen og andre af byplanfagets betroede grænsebetjente (jf. debatten i seneste numre), kan man med „ydmyghed og respekt” spørge, hvori det „normale” i fine principper om f.eks funktionsblanding, tæthed og tilgængelighed, for ikke at tale om byplanforvaltningernes milimeterteknokrati mon ligger. Er det ikke blot én, temmelig teknisk, byreguleringsform, som med historiens luner langsomt har udviklet sig fra eksperiment til institution? Har nutidens danske samfund ikke plads til, at nye eksperimenter afprøves? Har byplaninstitutionen i øvrigt en mening herom, eller er den blot det „normale” samfunds skøde- og vagthund?

Jan Lilliendahl Larsen,
SUPERTANKER,
ph.d.-studerende ved Geografi og
Center for Bystudier, RUC

PLANDANMARK

Dette opslag, Plandanmark, er tæt integreret med Dansk Byplanlaboratoriums hjemmeside. Der er ikke i BYPLANNYT plads til en dækkende omtale af kommende arrangementer. På Dansk Byplanlaboratoriums hjemmeside www.byplanlab.dk findes yderligere informationer om de arrangementer, der er omtalt i kalenderen, herunder oplysninger om program og tilmelding. Kalenderen opdateres løbende på hjemmesiden.

Nyheder af interesse for BYPLANNYT's læsere, meddelelser om arrangementer mv. kan sendes til mu@byplanlab.dk

KORT NYT

Planlægning på tværs af generationer

Tænk arkitektonisk! Tænk samfundsorienteret! Søg samarbejde med andre planlægningsgrupper! Det var Lars Nielsen, tidligere byplanchef i Ørestadens, tre gode råd til yngre planlæggere den 12. juni, hvor Netværk for yngre planlæggere afholdt deres første arrangement. Inge Alstrup fortalte på baggrund af 25 års erfaring som byplanlægger i Køge Kommune om forholdet mellem borgere, politikere og planlæggere: „Selvfølgelig skal man høre borgerne – de har ofte nogle fornuftige synspunkter. Det er også vigtigt at sælge planlægningen til politikerne – det er i sidste ende dem, der bestemmer. Det er imidlertid afgørende, at det er planlæggeren, der har det faglige ansvar.”

Efter de to oplæg var der en god og konstruktiv diskussion mellem erfarne og yngre planlæggere om betingelserne for planlægning nu og for 25 år siden. Freddy Avnby, formand for Dansk Byplanlaboratorium, samlede op på diskussionen således: „Jeres situation, hvor man som planlægger er meget afhængig af andre aktørers handlinger, er mere kompleks, end da vi startede, men også mere spændende.”

„Netværk for yngre planlæggere” afholder konference om nye roller og relationer i byudviklingen den 4. september 2003 i Odense. Program for konferencen kan ses på www.byplanlab.dk.

Digital borgerinddragelse i Århus

Århus Byråd udsendte i foråret et debatoplæg forud for arbejdet med at lave en trafikplan for Århus Midtby. Samtidig besluttede Byrådet at gøre en særlig indsats for at afdække århusianernes holdninger til trafikken i byen. Det er bl.a. sket ved at udsende et elektronisk spørgeskema

via e-mail til 11.000 århusianere. Over 1.000 århusianere har svaret på spørgeskemaet, som også har været tilgængeligt på den særlige hjemmeside, der er udviklet til debatten. Her præsenteres debatoplæg og undersøgelsesresultater, ligesom der har været mulighed for at debattere online. Siden er netop blevet indstillet til EU's særlige pris – eEurope Award 2003. Se www.aarhus.dk/trafikplan

Blå plan

Skal Københavns Havn være den største park i København eller ...? Der er mange forskellige interesser og meninger om, hvad Københavns Havn skal bruges til. Den blå plan, som Københavns Kommune præsenterede i slutningen af juni, er som navnet antyder, en plan for den fremtidige brug af vandet. Planen, som i virkeligheden er et debatoplæg med henblik på at indkalde ideer og forslag til planlægningen, indeholder forslag til, hvor i havnen der kan findes plads til flere broer over vandet, gang- og cykelstier langs havnen, badesteder mv. Den blå plan er til debat frem til midten af november, hvorefter der vil blive udarbejdet et egentligt planforslag.

Normalisering af Christiania

Det tværministerielle udvalg, som skal skabe rammerne for en „normalisering og udvikling af Christiania” arbejder for øjeblikket på en helhedsplan for den fremtidige udvikling af Christianiaområdet. Helhedsplanen skal blandt andet fastlægge anvendelsen af de enkelte delområder mht. formål, bebyggelsesgrad og byggefejlter. Udvalget skal fremlægge målsætningerne for normaliseringen senest 1. oktober 2003 og forslag til en helhedsplan og handlingsplan senest 1. januar 2004.

Læs kommissoriet for Christianiaudvalget på www.forsvarsministeriet.dk

ANMELDELSE

Lapperier

En regional vækststrategi – det lyder godt! Ordene „vækst” og „strategi” er sammen med ordene „bæredygtighed” og „udvikling” blandt de absolut mest populære – både blandt politikere og planlæggere. Ikke så mærkeligt. De nærmest bobler af aktivitet, fremskridt og beslutsomhed.

Desværre er der ofte tale om besværgelser – ord uden reelt indhold. Det gælder til en vis grad også i regeringens nyligt udsendte regionale vækststrategi. Der er så vidt jeg kan se tale om et uhyre beskedent katalog over enkeltstående virkemidler til støtte for nogle få spredte udkant-områder.

Formålene med virkemidlerne er dels at fremme det erhvervsmæssige grundlag og dels at udnytte

WWW.BYPLANLAB.DK

KALENDEREN

JULI-SEPTEMBER

WORLD TRADE CENTER – LIBESKIND I DANMARK	26. jun-11. sept. 2003, København
LOKALPLANKVALITET OG BYKVALITET	27.-28. august 2003, Korsør
KULTURMILJØET I PLANLÆGNINGEN	3.-4. september 2003, Kerteminde
KONFERENCE OM FREMTIDENS BYRUM	4. september 2003, København
KONFERENCE FOR YNGRE PLANLÆGGERE	4. september 2003, Odense
PLANLOVEN I PRAKSIS	9.-10. september 2003, Odense

OKTOBER

DET 53. DANSKE BYPLANMØDE	2.-3. oktober 2003, Bornholm
IHPF WORLD CONGRESS ON CITIES & MARKETS	5.-8. oktober 2003, Wien
PLANLÆGGEREN	29. okt.-1. nov. 2003, Grenaa

NOVEMBER

BYVÆKST OG BYOMDANNELSE	12. NOVEMBER 2003, KØBENHAVN
BYIDENTITET, BRANDING OG BOLIGPOLITIK	12.-13. NOVEMBER 2003, RANDERS
SMV – STRATEGISK MILJØ VURDERING AF PLANER	17.-18. NOVEMBER 2003, VEJLE
ELEKTRONISK PLANLÆGNING	19.-20. NOVEMBER 2003, ÅRHUS

bosætningsmulighederne i de udpegede områder. Initiativerne handler i vidt omfang om at udvikle strategier og initiativer for de enkelte områder med en samlet statslig støtte på sølle 60 mill. kr. samt om at øge mobiliteten for områdernes beboere gennem nye – allerede besluttede – vejanlæg, baneforbindelser og fjerntog.

Endelig foreslås øgede befordringsfradrag for udkantkommunerne, således at det bliver billigere at pendle fra udkantområderne til vækstcentre. Ingen af disse initiativer signalerer vækst. I bedste fald er der tale om usammenhængende lapperier, der måske kan lægge en lille dæmper på den stigende ulighed.

Mest perspektiv er der i en reform af udligningssystemet, hvor der afsættes 2 mia. kr. til de vanskeligt stillede kommuner. Men heller ikke her tages der for alvor fat i de strukturelle udviklings-træk, der med usvigelig sikkerhed vil øge uligheden i de kommende år – ikke kun i de få udpegede udkantområder, men i langt større områder uden for de største byer. Det gælder den vidensbaserede erhvervsudvikling med base i de største bysamfund, omstruktureringen af den offentlige sektor med større enheder inden for bl.a. sundhed og uddannelse, strukturerændringer i landbruget, fiskeriets problemer osv.

Jeg tror, at en del af løsningen kunne ligge i en kommende administrativ reform, hvis den bliver gennemgribende nok. Større kommuner med bedre muligheder for at udvikle selvstændige initiativer inden for erhvervsudvikling, sundhed, uddannelse, forskning, kollektiv transport osv. – gerne i samarbejde med få, slagkraftige regioner og en statslig administration, der tør gøre forskel for at opnå balance.

Niels Helberg
sociolog, planlægningsrådgiver

Den store kabale

DET 53. DANSKE BYPLANMØDE
2.-3. OKTOBER 2003 PÅ BORNHOLM

dansk byplan
laboratorium

TILMELDING PÅ WWW.BYPLANLAB.DK (BYPLANMØDET) SENEST DEN 4. AUGUST
DET DETALJEREDE PROGRAM KAN OGSÅ SES PÅ HJEMMESIDEN ELLER REKVIRERES PÅ TELEFON 33 13 72 81